

STUDIJNÍ STŘEDISKO NA STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLE

Jaroslava Brachtlová

Svůj stručný příspěvek chci věnovat budování informačních středisek na školách s důrazem na specifické podmínky středních odborných škol.

V souvislosti s rozvojem informatiky jako vědní disciplíny, a jejím rostoucím podílem na řízení průmyslových i ekonomických subjektů, pokoušíme se již celá desetiletí vyrovnat se s úkolem provozovat funkční síť informačních pracovišť v jednotlivých oblastech či oborech a v návaznosti na ně i na školách. Zatím se to daří pouze na vysokých školách.

Koncem šedesátých let se u nás objevily snahy uplatnit nové formy informační práce také na středních školách. V rámci jednotné informační soustavy začala vznikat ZÁKLADNÍ INFORMAČNÍ STŘEDISKA. (Podle výnosu MŠ ČSR, který předcházela instrukci MŠ ČSR ze dne 5.8.1981 o zřízení ZIS soustavy VTEI na SOŠ). K efektivnímu rozvoji těchto středisek na všech školách však nikdy nedošlo.

Koncem roku 1989 se znovu ozvaly hlasy, které upozorňovaly na potřebu vrátit se k myšlence informačních středisek na základních a středních školách. Vytvořila se pracovní skupina, která se scházela nejprve v Ústavu školských informací kolem časopisu KNIHOVNY A INFORMATIKA VE ŠKOLE a později v poradním sboru pro školní knihovny na MŠMT. Tento poradní sbor se snažil prosadit základní, výchozí podmínky, které by garantovaly možnost vzniku a dalšího rozvoje školních informačních středisek. Bohužel práce poradního sboru nebyla v tomto směru úspěšná. Do novely zákona o školských zařízeních se nepodařilo prosadit takovou formulaci týkající se školních knihoven, která by ukládala školám nejen formálně vlastnit jakousi knihovnu, ale povinnost provozovat opravdu funkční zařízení, které by se stalo nepostradatelnou informační základnou každé školy.

Jednotlivé školy dále přistupují k vytváření školních knihoven nebo informačních středisek po svém. Přesně řečeno záleží dnes výhradně na rozhodnutí ředitele školy, jak bude toto zařízení vypadat. Podpora a zájem ředitele je klíčovou podmínkou, protože jedině ředitel může existenci studijního střediska na škole skutečně umožnit tím, že vyčlení prostředky na provoz z rozpočtu školy.

Přesto, že málo škol se zatím rozhodlo investovat finanční prostředky i úsilí do vybudování a provozu školního informačního střediska, zkušenosti z míst, kde se už práce rozběhla, ukazují pozitivní výsledky v mnoha směrech. Skutečná podoba se možná trochu odlišuje od původních představ, protože denní praxe si vynucuje mnohé korekce ve prospěch aktuální služeb školy. Přesto znamená otevření studijního střediska, knihovny a studovny vytvoření kvalitativně nového prostoru ve prospěch žáků či studentů. Není to jen kulturní prostředí s nabídkou literatury, zázemí s možností trávit v pěkném prostředí volné hodiny nebo je využívat k vypracování úkolů, je to i příležitost obrátit se k dospělému člověku, který není učitel, a proto může poradit z jiného pohledu, věnovat zájem žákovi, který to potřebuje.

Signály, které dává současný vývoj o chování studentů, o náplni mimoškolního času, o hrozivém šíření zkušeností s drogami i o drogové závislosti, upozorňují na to, že se školy budou muset zabývat otázkou volného času i problémem, jak se více podílet nejen na výuce ale i na výchově.

V této souvislosti je dnes aktuální otázka, co vše budeme ve škole zahrnovat pod pojem práce s informacemi. Zda to budeme chápat pouze jako techniku shromažďování a evidence informačních materiálů, nebo se budeme snažit vytvořit model, v němž by se odrážel mnohostranný vliv informací na člověka dnešního světa.

Vyjasnění přístupu k této otázce by jistě usnadnilo zformulování náplně práce budoucích informačních středisek na školách.

Zde bych chtěla apelovat na všechny profesionální pracovníky oboru informatiky a knihovnictví, kterých se zmíněné otázky alespoň částečně dotýkají, aby vložili svoji invenci i praktické zkušenosti a pomohli vývoji informačních středisek na školách. Jde o to, zda se podaří vytvořit potřebné podmínky pro budování zařízení, které by napomáhalo celkové výchově studentů a mělo možnost zaujmout co nejvíce žáků pro smyslupnou práci s informacemi, kterými jsou v dnešním světě obklopeni.

Ve školách máme jako knihovníci tu výhodu, že jsme mladým lidem velmi blízko. Můžeme využívat chvíle volného času mezi vyučováním i u těch žáků a studentů, které by jinak nenapadlo navštěvovat knihovnu. Je to také škola, která může v určitém období života nejúčinněji využít vliv informací, protože má bezprostřední přístup k žákům v mnoha rovinách – ve vyučovací hodině i ve volném čase; formou zadávání úkolů i osobními rozhovory a diskusemi, které ovlivňují čtenářský zájem a nejsou omezeny do krátkého časového úseku náhodné návštěvy.

Škola, ve které pracuji, má knihovnu již od svého založení. Řadu let si vydržuje profesionálního knihovníka. Tradiční forma knihovnické práce však už dostatečný zájem studentů nevyvolá. Odborná škola by měla mít moderní informační středisko, budované jako model, na němž by si studenti mohli ově-

řovat skutečné potřeby informací a zacházení s nimi ve formě, kterou budou potřebovat ve své budoucí praxi – v našem případě je to práce ve stavební firmě nebo její řízení. Středisko, postavené na systematickém shromažďování a zpracování informací, jak jej chápeme z teorie informační vědy, je v současné době pro většinu škol, obávám se, příliš velkým soustem. Takto vedené informační středisko je náročné na věcné i personální vybavení a vyžaduje i propracovaný a fungující systém v rámci oboru, ve kterém se realizuje. Bude ještě nějakou dobu trvat, než se vytvoří na základních a středních školách podmínky pro tento způsob práce. Jsou ovšem školy, jmenujme tu např. Masarykovu základní školu v Hradci Králové, které již velmi úspěšně začaly. Předpokládá to ovšem větší dotaci do vinku takovému středisku.

Na naší škole jsme se po zvážení reálných podmínek rozhodli vybudovat zařízení, které se budování informačního střediska, vyhovujícím všem nárokům na informační práci, bude postupně věnovat podle finančních možností. Současně se však budeme snažit skloubit tuto činnost se snahou rozvíjet u studentů potřebu globálního vnímání světa, včetně poznání, které zprostředkovává krásná literatura. Je to úkol rozsáhlý a víme, že nemůžeme organizovat vše tak, jak bychom si představovali. Finanční prostředky školy jsou omezené a ze strany ministerstva školství zatím necítíme pro tuto práci žádnou podporu ani zaštitění.

Zastaralá a naprosto nevyhovující legislativa neznamena pomoc ani záruku této činnosti. Aby byla informační práce úspěšná, je třeba ji koncipovat dlouhodobě a se širokým záběrem. Je potřeba vytvořit funkční spojení minimálně se školami stejného zaměření, aby bylo možné předávat si vzájemně informace i zkušenosti. Absence systému zpracování a šíření informací pro účely základních a středních škol znamená špatný základ pro kvalitní zpracovávání informačních pramenů, zejména pro vytváření hesel a klíčových slov v bázi dat, což je pro odbornou školu podstatné.

Mnohokrát jsem se již zmiňovala o tom, že velmi důležitou podmínkou je dnes též alespoň základní vybavení výpočetní technikou. Koupit počítač už nemusí být pro školu tak velký problém. Složitější je zajištění kvalitního knihovnického automatizovaného systému. Takový software a jeho provoz je pro jednotlivou školu dosti nákladná záležitost. Program musí být od solidní firmy, protože je nutné, aby byl zajištěn stálý vývoj programu a potřebné úpravy. Nároky na software se budou značně lišit pro účely základních a středních škol, protože báze dat, kterou zpracovává základní a odborná střední škola jsou velmi rozdílné.

Závěrem bych chtěla s potěšením konstatovat, že přes všechny obtíže se už na řadě škol práce informačních středisek rozběhla. Nyní jde o to, aby nezůstaly dlouho osamělé a také o to, abychom další vývoj středisek dokázali správně nasměrovat.

Dovolte mi ukončit příspěvek citátem z referátu Dr. Ondřeje Hausenblase, který přednesl na semináři ŠKOLNÍ KNIHOVNA JAKO STANDARD ŠKOLY: „Sumace faktů v moderní době se provádí ne v lidské paměti, ale v knihách a elektronických médiích.

Moderní doba nahromadila poznatků víc, než může jedinec zpracovat a udržet v operační paměti. Lidstvo potřebuje více poznat příčiny a souvislosti věcí, než vědět o všech věcech.“

Co v tom může udělat knihovna? Zpřehledňovat a zpřístupňovat své sumáře znalostí (informační databáze, encyklopedie, rešerše), aby informovala učitele i žáky o tom, že komplexy faktů – znalostí není třeba tolik cvičit a udržovat v paměti žáka.

Knihovna jako kulturní a vzdělané prostředí může napomáhat tomu, aby informace nebyly polykány, nýbrž reflektovány ...